

соискание науч. степ. д-ра юрид. наук : 12.00.09 «Уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность» / В. К. Лисиченко. – К., 1974. – 66 с.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ОПЕРАТИВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Ісмайлов Карен Юрійович,

завідувач кафедри кібербезпеки та інформаційного забезпечення
Одеського державного університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук

Сьогодні Україна перебуває в складному соціально-економічному та суспільно-політичному положенні, тому саме зараз необхідно уділяти не аби яку увагу криміногенним процесам та явищам, притаманні суспільству в кризовий період. Немає ніяких сумнівів, що національна безпека в країні безпосередньо залежить від стану організації боротьби зі злочинністю, а особливо організаційної злочинністю. Так, для ефективної боротьби з організованою злочинністю потрібне досконале законодавство, матеріально-технічне, фінансове, кадрове забезпечення, системна координація сил і засобів та міжнародна співпраця. Але не таке важливе значення відіграють чітко приписані в законних та особливо підзаконних актах алгоритми дій працівників правоохоронних органів при здійсненні заходів організаційного характеру в кримінальному провадженні. Оскільки саме на організаційні заходи слідчий витрачає більшу частину свого робочого часу.

Суспільство за останні роки вже не уявляє своє життя без використання засобів телекомунікації, кількість яких росте в геометричній прогресії, тому зараз необхідно активізувати дослідження в сфері тактики та методики легалізації відомостей від операторів мобільного зв'язку.

Безумовно, зростає об'єм інформації, яка міститься під час використання мобільних терміналів, що представляє оперативний інтерес для правоохоронних органів та являє собою відомості про інформаційні повідомлення та службові команди системи мобільного зв'язку, що здійснюється під час взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж. До такої інформації відносять:

1. Ідентифікаційні номери кінцевого обладнання, з яким було встановлено зв'язок. При цьому IMEI-номер та SIM-картка є невід'ємними елементами кінцевого обладнання і не можуть функціонувати окремо одне від одного, що відкриває можливості встановлення користувача пристрою при дослідженні ланцюжку окремого їх використання з будь-якими іншими елементами кінцевого обладнання.

2. Час встановлення сеансу зв'язку та його вид (інформаційне повідомлення або вербальне спілкування).

3. Місце знаходження кінцевого обладнання на момент встановлення сеансу зв'язку (з зазначенням адреси встановлення ретрансляційної антени) [1, с. 136].

Окремі аспекти щодо отримання інформації з телекомунікаційних мереж під час кримінального провадження займаються такі вчені як А.Д. Безруков, І.О. Воронов, Я.Ю. Кондратьєв, М.А. Погорецький, В.Д. Пчолкін, М.І Смирнов, Ю.Ю. Орлов, В.Є. Тарасенко, І.Ф. Хараберюш та інші.

Вчені у своїх дослідженнях розглядали різні погляди щодо процесу отримання від операторів телекомунікацій правоохоронними органами відомостей. Так, вони розділяються на такі точки зору:

1. Витребування від оператора зв'язку відомостей про взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж, що здійснюється з метою встановлення місцезнаходження технічного засобу.

2. Отримання правоохоронними органами відомостей про взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж (у т.ч. баз даних систем розрахунку за надані громадянам послуги зв'язку, з'єднання і трафік) є діяльністю, не пов'язаною з контролем телефонних переговорів як виду зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж.

3. Отримання відомостей про взаємоз'єднання телекомунікаційних мереж у вигляді документів про вхідні та вихідні сигнали з'єднань викраденого мобільного телефону не передбачає доступ до змісту переговорів. При цьому отримання цих документів ототожнюється з провадженням виїмки, метою якої є інформація про вхідні та вихідні дзвінки з конкретного телефону [2; 3, с. 37].

Метою написання статті є висвітлити організаційні труднощі, з якими стикаються слідчі під час легалізації оперативної інформації від операторів мобільного зв'язку, а також зазначення шляхів подолання зазначеної проблеми.

Цікавими є статистичні данні за результатами вивчення кримінальних справ, у яких використовувалася інформація, отримана з телекомунікаційних мереж. Інформація в системі мобільного зв'язку зосереджується в:

а) обладнанні користувача (абонентська станція, телефон). Це вид інформації, який виникає в ході експлуатації обладнання безпосередньо в ньому самому та залишається у вигляді текстових, звукових, фото-відео файлів. У кримінальних провадженнях такі данні фігурують з наступною частотою: текстові файли – 63%; звукові файли – 9%; фото-відео файли – 28%;

б) операційно-інформаційних системах та центрах комутацій оператора мобільного зв'язку. Вказаний вид інформації включає в себе довідкові відомості та конфіденційні дані [4].

Відсоткові показники використання даних, що зосереджуються в операційно-інформаційних системах та центрах комутацій оператора наступні:

1. Довідкові відомості:

- установчі дані абонента (прізвище, ім'я, по батькові, паспортні дані, адреса місця проживання) – 91%;
- IMEI мобільного телефону – 14%;
- номер телефону за установчими даними особи – 41%.

2. Конфіденційні дані (білінг):

- протокол з'єднань фіксованого номера абонента за певний період часу (протокол або деталізація з'єднань) – 87%;
- протокол з'єднань абонентів оператора зв'язку через конкретну базову станцію за певний період часу (контрольний дзвінок) – 23%;
- дані про місцезнаходження абонента або мобільного апарату в зоні дії тієї чи іншої базової станції даного оператора в зазначений час – 17%. Ці відомості дозволяють встановити приблизне місцезнаходження того, хто телефонував (або отримав вхідний дзвінок) в конкретний проміжок часу;
- протокол з'єднань абонента з фіксованим IMEI за певний період часу – 21%;
- номер і установчі дані абонента за IMEI – 19%;
- IMEI і перелік абонентів, які його використовували за абонентським номером, – 11%;
- номер абонента по карті експрес-оплати – 7% [4].

Таким чином, важність інформації з телекомунікаційних мереж для правоохоронних органів не потребує додатково доказування.

В останні роки структурні рішення, які в одноосібному порядку приймають ведучі оператори мобільного зв'язку України (Vodafone, Київстар, Lifecell) істотно ускладнюють роботу слідчих. Так, на початку 2015 року оператори мобільного зв'язку прийняли рішення надавати інформацію в порядку ст. 160 КПК України «Клопотання про тимчасовий доступ до речей і документів» в центральному офісі (м. Київ) замість регіональних представництв у кожній області України, пояснюючи це скороченням персоналу [5].

Після зазначених організаційних змін в отриманні від операторів мобільного зв'язку необхідних відомостей слідчими було вироблений наступний алгоритм отримання оперативно-значущої інформації, а саме відповідно ст. ст. 40, 218 КПК України своєю постановою слідчі доручали проведення органу досудового розслідування або відповідним оперативним підрозділам (м. Київ) виконання ухвали слідчого судді, суду про тимчасовий доступ до речей і документів. Такий алгоритм діяв до кінця 2015 року до того часу поки оператори мобільного зв'язку не перестали надавати необхідну інформацію за дорученням слідчого, посилаючись на те, що згідно п. 4 ст. 164 КПК України в ухвалі слідчого

судді, суду про тимчасовий доступ до речей і документів зазначається особа, якої вони мають надавати тимчасовий доступ до речей і документів. Тим самим оператори мобільного зв'язку створили штучні перепони в діяльності правоохоронних органів, які виражаються в витраті людських ресурсів, коштів на відрядження, робочого часу, черг. Крім того, різні оператори мобільного зв'язку надають інформацію в різні дні, що ще більш ускладнює отримання інформації слідчими. Трапляються випадки, коли оператори мобільного зв'язку, посилаючись на ст. 164 КПК України та на саму ухвалу слідчого судді, суду про тимчасовий доступ до речей і документів, в якій вказано строк дії ухвали (не більш одного місяця з дня постановлення ухвали), встановлюють строк її виконання на 30 день [5].

Описане сучасне становище організації роботи слідчого з отримання інформації від операторів мобільного зв'язку є неприпустимим, тому, на нашу думку, треба негайно, по-перше, контролюючим державним органам зобов'язати операторів мобільного зв'язку повернутися до практики надання інформації в своїх регіональних представництвах (тим більше річ йде тільки про фізичне надання інформації, виконуватися ухвала може дистанційно в центральному офісі), по-друге, законодавче закріпити строк виконання надання ухвали слідчого судді, суду про тимчасовий доступ до речей і документів після її отримання ними та передбачити відповідну відповідальність за несвоєчасне надання інформації.

Список використаної літератури:

1. Безруков Д.В. Використання оперативно-технічних засобів щодо протидії злочинам проти власності підрозділами карного розшуку: дис. ... канд. юрид. наук.: 12.00.09 / Безруков Дмитро Вікторович. – Кривий Ріг: ДЮІ, 2015. – 229 с.
2. Астафьев Ю.В. Проблема получения сведений о телефонных соединениях при производстве ОРД / Т.В. Винокурова, Ю.В. Астафьев // Российская юстиция. – 2008. – № 1. – С. 55.
3. Соловьев А.Б. Система следственных действий как средство уголовно-процессуального доказывания (проблемы уголовного процесса и криминалистики): (научно-методическое пособие) / А.Б. Соловьев. – М., 2006. – 74 с.
4. Козинкин В.А. Использование в расследовании преступлений информации, обнаруживаемой в средствах сотовых систем подвижной связи : автореф. дис. на соиск. ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 «Уголовный процесс и криминалистика; оперативно-розыскная деятельность» / В.А. Козинкин. – Москва: Московский университет МВД России, 2009. – 28 с.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України станом на 04.06.2016 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради. – 2012. – № 4651-VI. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.